Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४६४९

Title वैष्णवधर्मानुष्ठानपद्धतिः नृसिंहपरिचर्या

Author कृष्णदेवः रामाचार्यसुतः

Extent ८ पत्राणि Age ×

Subject धर्मशास्त्रम्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नृसिंहपरिचर्या नवमपटलः

५६५२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

२२

श्री

श्रीराम॥ राम रामेति रामेति रमे रामे मनोरमे। सहस्रनाम तत्तुल्यं श्रीरामनाम वरानने॥१॥ श्री॥ ॥

सप्तम्यां रविवारे च ग्रहणे जन्मदिने तथा॥ भृत्यपुत्रकलत्रार्थी न कुर्यात्तिलतर्पणं॥२॥ तीर्थे तिथिविशेषे च गयायां प्रेतपक्षके॥ निषिद्धेपि दिने कुर्यात्तर्पणं तिलमिश्रितं॥३॥ ॥ अर्द्धरात्रयुता यत्र माघकृष्णचतुर्दशी॥ शिवरात्रिव्रतं तत्र सोऽश्वमेधफलं लभेदिति॥ तथा पद्मपुराणे॥ अर्द्धरात्रादधश्चोर्द्ध्वं यदि युक्ता चतुर्दशी॥ न तिथ्यां वै व्रतं कुर्वीत शिवरात्रिव्रतं व्रतीति॥

दीर्धरिद्र...पत्रात्पदः

सुवर्णादि मूर्तिप्रतिष्ठा प० २८

सुवर्णादिप्रतिष्ठाविधिः प्रो
२००

उत्सर्गावर्द्धनग्रहपुस्तकं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्री ५

ॐ नमः श्रीसिंहवदनाय॥ सुवर्णादिप्रतिमासु तु प्रतिष्ठयैव भगवदाविर्भावो हि विहितः प्रति
ष्ठा कर्तव्या॥ बोधायनादिसन्मतैस्तैस्तैर्विक्रम्यादिपद्धतीः। वीक्ष्य वक्ष्यामि विष्ण्वादिदे
वानां स्थापनाविधिं॥ तत्र प्रतिष्ठाकालः॥ उदगयने माघादिपंचसु मासेषु शुक्लपक्षे चतु
र्थीषष्ठ्यष्टमीचतुर्दशीव्यतिरिक्तायां तिथौ कृष्णपक्षेपि दशम्याः प्रागन्यतमस्यां तिथि
यां बुधगुरुशुक्रचंद्राणामन्यतमस्मिन्वारे अश्विनीरोहिणीमृगपुनर्वसुपुष्योत्तराहस्तस्वा
त्यनुराधाज्येष्ठाश्रवणमूलधनिष्ठारेवतीनामन्यतमस्मिन्नक्षत्रे अनुपदिष्टेष्वपि स
देवत्यैव वा व्यतीपातवैधृतादिवर्जितस्य योगे भद्रावर्जितकरणे ज्योतिर्विदुक्तगुण
बलवति सुलग्ने विष्णुशिवादिप्रतिष्ठा कार्या॥ देशश्च प्रतिष्ठायाः सिद्धक्षेत्रपुण्यसरो
नदीतीररम्यवनपर्वतादि गृहादि॥ तत्र प्राच्यादिदिक्षु उदीच्यामीशान्यां वा तुषाम्बु

दशहस्तं १ प्रागा —

गारादिरहिते भूप्रदेशे षोडशहस्तं द्वादशहस्तं वा समचतुरस्रं चतुर्द्वारं पादादि क्रमेण

डुंबराश्वत्थन्यग्रोधतोरणत्रयसद्वारशाखं प्रागादिदिक्षु हेमरक्तकृष्णधूम्रमौक्तिकचित्रश्वेत

श्वेतवर्णपताकं मंडपं कुर्यात् । तत्राग्नेयकोणे चतुरस्रमेकहस्तं कुंडं । प्रत्यांदिशि हस्तोच्छ्राय विस्ता

रां चतुरस्रां वेदिं ईशाने स्थापनोपकरणस्थानं कृत्वा नैर्ऋते वास्तुमंडलं कुर्यात् । तद्यैवं । प्रागुद

गायतं तादिग्भिर्नव नवभिर्रेखाभिश्चतुःषष्टिपदं मंडलं विधाय तत्र बाह्यः पंक्तौ कोणेषु अर्धार्ध

पदानि स्थानानि दिक्षु पूर्वं चातिरिक्तपदानि मध्ये चतुष्पदमेकं तत्पार्श्वदिक्षु चत्वारि

चतुष्पदानि कोणेषु द्विपदानि कुर्यात् । एवं पंचाशत् देवतास्थानानि भवेति । देवता

श्चेताः मध्यमचतुष्पदे ब्रह्मा तत्पार्श्वादिचतुष्पदचतुष्टये । आपसावित्रजयरुद्राः । कोणस्थषट्पदे

शान द्विपदेष्वीशादि क्रमेणाचार्यमेषां विद्यात् विवस्वान् विबुधाधिप मित्र राजयक्ष्मा पृथ्वीधरा

पवत्सकौ । बाह्यपदपंक्तौ ईशानादित एव शिखिपर्जन्यजयंतकुलिशायुधसूर्यसत्यभृशः आ

शाना२ क्र गा३ जे ज भित्तं२

गा व४ सु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हृत्तां सर्प लप नागर गल दितिः२ ...

काशावायुस्तथावितथाद्दहकेदीयमगंधर्वं नगराजमगपितरौवारिकसुग्रावपुष्पदंतवरुणा
ख असुरशोषपापरोगअहिमुख्यभल्लाटसोमसर्पनुअगमदितिः [redacted] जाः॥३२॥ एवं
द्व सर्वोपवचत्वारिंशद्देवतावास्तुमंडलेतथैरीशानादिक्रमेणाचरकीस्कंदाविदारीअर्य
मापूतनाजंभकापापराक्षसीपिलिपिच्छाइत्यष्टौदेवताः॥ तदेतद्वास्तुमंडलंनानारंगशा
मै ल ५ लिपिष्टपूरितंकार्यंमंडपस्यमध्येमंडपदेवतापूजार्थंस्थाप्यदेवतावि [redacted] षविशेषविहि
तंमंडलंतंतुक्तौवसं नवेवासर्वतोभद्रंसकर्णिकपन्मध्येनानारंगशालिपिष्टपूरितंकुर्यात्
तचैतामंडलेदेवताः॥ मध्येब्रह्मा। मंडलप्रांतेपूर्वादिदिक्षुइंद्राद्यालोकपालाः ईशेंद्राद्यंतरालो
एकेवसवः८रुद्राः आदित्याः अश्विनौ विश्वेदेवाः पितरः नागाः स्कंदवृषो ईशादिपञ्चदशेषुद
दः विष्णुः दुर्गास्वधाकाराः मृत्युरोगाः समुद्राः सरितः मरुतः गणपतिः कालिका दः पृथिवी तदुप
तिमेरुः॥ तदुपरिस्थाप्यदेवताः॥ मंडलस्यबाह्यतः शामादिदिक्पालाः नामाभियुक्तनिवाद्दनालि
चातश्रीहयगौतमभरद्वाजविश्वामित्रकश्यपजमदग्निवसिष्ठात्रेयाः सप्तर्षयः स्कंदभय

द्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

आचार्यं ब्रह्माणं वृत्वेति ८ मंडपे भित्त्यां वेदिस्थिवा ४

तद्बाह्येन वप्रमहाः। तद्बाह्ये ऐन्द्री कौमारी ब्राह्मी वाराही चामुण्डा वैष्णवी माहेश्वरी वैनायकी ...
एताः क्रमशः। इति मंडपदेवताः। ततो मंडपस्य द्वारे उत्तरतः स्वस्ति मंडपं विधाय तदुपरि शय्यां स्थाप
येत्। एवं मंडपरचनादिसंस्कृतसंभारो यजमानः प्रातः शुभमुहूर्ते ब्राह्मणैः सह गणेशपूजनं पु
ण्याहवाचनं मंडपस्थापनं च कृत्वा मंडपस्य वायव्यदेशे अक्षतपुंजेषु प्रणवादिनमोऽन्तनाम
मन्त्रैः गौरीमावाहयामि स्थापयामि पूजयामि इत्यक्षतगंधपुष्पादिभिर्मन्त्रैः पूजयेत्। ता
श्च गौरी पद्मा शची मेधा सावित्री विजया जया देवसेना स्वधा स्वाहा मातरो लोकमातरः धृ
तिः पुष्टिः तुष्टिः आत्मदेवतया सह। स्वकुलदेवतेति षोडश। ततः प्रतिष्ठांगं नांदीश्रा
द्धं कृत्वा चतुरो ब्राह्मणान्वृणुयात्। अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं अमुकगोत्रं अमुकशर्माणं त्वा
माचार्यत्वेन वृणे। वृतोऽस्मीति ततः प्रतिब्रूयात्। एतद्वरणे मधुपर्कवासोऽलंकारणादि नि
र्येया विभवं किंचित्फलं दानेन कुर्यात्। ततः उत्तरत आरभ्य नोरणायनमइतितोरणानि द्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गतः समिद्धि तिलैश्च यथाशक्ति हुत्वा हुत्वा वा पावमानरा...

रक्षोघ्नेन मइति च द्वाराणि स्वं पूज्य चतुरो द्वारजापकान् पूर्ववत्सं पूज्य वृणुयात् । अथाचार्यः
आ[illegible]नायम्य मंत्रदेवमयो भूत्वा प्रतिस्थानं डपमागत्य यागं न्द्रामिमापोहिष्ठेति कुशोदकेन
[illegible]पसितसर्षपान्विकीर्य देवा आयान्तु [illegible] पान्तु [illegible] पर्याणु विष्णो देवयजनं रक्षस्वेति र नं
क्षां कृत्वा वास्तुमंडले वास्तुदेवताः प्रणवादिनमों तैर्नामभिः षोडशोपचारैः संपूज्य
3 शौर्दिक्रमेण स्वस्ता ह्रतादि लिखितस्य वैस्त दसी [illegible] वेप्रायसेन तदसे भवेत्कुण्डापु
ष्पवृत्ता ह्रतैर्वा शिखादिदेवता न्यो विष्णुबलिं दत्वा । अथ कुंडसमीपमेत्याग्निं प्र
तिष्ठाप्यान्वाधाय गोदीरा[illegible]तार [illegible] स्थापितदेवताभ्यः पायसाज्यं नाना तेपलाशोडुम्ब नद
राश्वत्थन्यग्रोधापामार्गसमिद्भिः [illegible] कं सहस्रं शतमष्टाविंशतिं वा लोकपाला दु देवता
५ शान् इंद्रियपनतन्मे त्रैष्टो हुति [illegible] जुहुयात् [illegible]तावत्संख्याकमाज्यहोमं स्थाप्यलिंगकेन मंत्रे दि २
णाहुत्वा समित्तिलाद्यानां प्रतिद्रव्यं तेनैव मंत्रेण दशांशाहुतीर्हुत्वा अग्निर्यज्जुत्यनु
वाकेडस्थास्थाप्यदेवतामंत्रेणैव वरोदेशप्रधानार्थे [illegible] नीहुतीर्हुत्वा चरुशेषेणायदस्य
कर्मणा इति स्विष्टकृते जुहुयात् । यथाशक्ति स्थाप्यदेवमंत्रसार्धं तैश्च [illegible] विसर्जनांतं कुर्यात् ॥ २

व र्दे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

आपहो मेघोत्तरतःस्थापितस्य जलकलशस्य पातानपेत् । ... [illegible] निजपे

अत्र वषप्रतिइव्यहोमांते देवं सह शेतां ययजमानेन आचार्योयथासंनवं वरं दत्वा
बह्लिनीत्रगंधाद्यैः संपूज्य पुनः पुराण्या रत्नावपेत्। ततः आचार्यो यजमानानुज्ञातोथैशं चोमुप
वेशयेत् तद्यथा देवेश शिपत्यास्वागतं देवदेवेश विश्वरूप नमोस्तु ते ॥ शुद्धेपि बद्धविम्बा
शुद्धिं कुर्मः सहस्वतामिति संप्रोक्ष्य नचपिंगपवेशितास्मवीद्वादशा उत्वौमृदा संशोध्य
जलेनैव प्रक्षाल्य पयः पृथिव्यामिति पंचगव्येसंस्नाप्य आप्यायस्वेति क्षौ वां ते ओसि
मधुवाता ऋतायते गोरिति मंत्रैः पयो दधि घृत मधु शर्कराख्यैः पंचभिरमृतैः स्नापयित्वा घृतेन
नाभ्यं योद्वर्तनेनाहुत्वैसंस्रवां शोदकेन प्रक्षाल्य सुगंधैर्नालिप्य शन्नोदेवीरिति संस्तवेनैके
शेन संस्थाप्य नमस्कृत्य गंधाद्युपचितां घवितैः सपल्लवैः सवस्तुभिः कलशैः समुद्रज्येष्ठा इति चतु
भिरौकं कलशे पुष्पावत्यादिभिर्मन्त्रैः स्वकलशाभिंगवे मंत्रैरभिषिच्य औदुंबरे सीरहस्रां ते
रजेत्रि हस्त दीर्घेतदर्धे विस्तारमध्यासंमवपरिमाणेवा पत्रमयेस्वस्तिकं पाते भद्रपीठे वा
मुपवेशयेत् घाशोदीक पश्चिमेशानदेवस्य सर्वौदिदिक्षु संस्थाप्याद्य कलशौ संगमव

रःपोति ष्ठेति तिसमिदा

दोध धृ७ नु७ वाहि ...

रूपं म सा ... मुत्तारके ... नीत कुपरि ... [illegible] ... वर्तिष्ठ
... मुत्तारके विनियोगः ... [illegible] ... पदेरो रत्नपक्ष ... [illegible]
तिं या कुर्यत् कुजच्चरो प्रातये ... [illegible]

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

राहोदवातवल्मीकाश्वगजश्व नदीतिरश्चीर्ह्रद्यं मृदां दितायैरस्मं तक्ष्ण चंद्रताश्वत्थाद्युना

दि ... भाना राष्ट्रतीयादिपुकुशाखं जानिप्रस्रवोदकं॰ शान्त्युदकं॰ गंधोदकं॰ अक्षताः पुष्पा

णि च प्रक्षिप्य सर्वोषधी गावार्यस्तानुद्धृत्यापो हिष्ठेति तिस्रोभिर्हिरण्यवर्णाः सुवर्णः पावका

इति च तसृभिः पवमानाः सुवर्जनइत्यनुवाकेनैशिन्नाप्यानिवृत्येत्पद ते वाससी परिधाप्य

वातं च स्वागं धादि पंचोपचारैः संपूज्य हिरण्यगर्भेः हिरण्य समवर्तते त्यादि ...

त्रा ... पिष्टमयैः प्रदीपैर्नीराजयेत् ततः सुवर्णशलाकया गंधेन चित्रं देवानामित्य

र्द्धेन पार्श्वे स्थित्वा देवनेत्रे उन्मीलयेत् तदानकश्चित्पुरतस्तिष्ठेत् अंजंति त्वामित्यजनेनांज्य मधा

ज्यशर्करा निर्देवस्य ... पुनरंजनं येत् अथादर्शं च दुग्धं गोज्य गोज्यादीनि देवस्य ...

दर्शयेत् ततआचार्याय यथाशक्ति धेनुं ब्राह्मणेभ्यो हिरण्यं च दक्षिणां दद्यात् अथा

चार्यो देवं ... धारयमाणः प्रत्यक्षं प्राणवन्तु धारयन् पुरुषस्त्केन

त्य

देवं स्तुत्वा वैष्णवे पात्रे पंचवर्णधान्यरूपं निष्पन्नं द्विप्रोदनं निधाय तेन रूद्रेण निराचारान् रक्षा
ह्मणेन वा देवस्य नीराजनं कारयित्वा बहिरावसथाद्रुद्रमूले शून्यगृहे चतुष्पथे वा तद्
रूस्ते न रुद्राय बलिं दद्यात्। स्वयं चैतं मंत्रं जपेत्। ॐ नमो रुद्राय सर्वभूताधिपतये दीप्तशू
लधराय योमादयिनाय विघ्नाधिपतये रुद्राय वै नमो नमः शिवमगार्हितं कर्मास्तु स्वाहेति।
ततो बलिमनवेक्षमाणः प्रत्यागच्छेत्। रुद्रो हस्तपादौ प्रक्षाल्याचामेत्। विप्रश्चेत् स्नायात्। अथा
चार्यो मंडलदेवताः पूजयेत्। तत्र ब्रह्मजज्ञानमिति ब्रह्माणं प्रतिष्ठाप्य तदाधारं मंडलदेवताः धा
षोडशोपचारैः संपूज्य स्थाप्यदेवतल्लिंगमंत्रेणाचार्यो यजमानो वा ह्यनामंडलकार्णिका
यामुपवेश्य तत्र स्कन्द प्रतिष्ठेन वैतिप्रतिष्ठाप्य गंधाद्यैः संपूज्य कुंडसमीपमागत्य मंडल
देवतानां नाममंत्रैर्दशदशाहुतीस्तिलाज्यद्रव्येण हुत्वा स्वस्तिकस्य शय्यायां वि
प्रैः सह प्रतिमामारोप्य पुरुषसूक्तेन नारायणाभ्यामुपस्कृत्याचार्यो तत्वन्यासं कुर्या
त्। तद्यथा पुरुषात्मने नमः। प्राणात्मने नमः इति शिरसि प्रकृत्यायनमः। बुद्धितत्वाय नमः

तिनत्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वा ३

अहंकारतत्वायनमः। मनस्तत्वायनमः इति हृदि। शब्दतत्वायनमः इति शिरसि स्पर्शतत्वायनमः इति त तत्वाय

चि। रूपतत्वायनमः हृदि। एवं रसगंध श्रोत्र त्वक् चक्षु र्जिह्वा घ्राण वाक्पाणि पाद पायु उपस्थ पृथि स्थ

व्यप्तेजो वाय्वाकाशानि तत्वानि वस्तिपादकर्णौ त्वक्चक्षुः। जिह्वा घ्राण वाक्पाणि पाद

5 पायूपस्थपादवाक् हृद्घ्राण शिखासु विन्यसेत्॥ सर्वतमोरे हृतत्वा[illegible]नि दे[illegible]यरे दे वि

न्यसेत्। अथ पुरुषसूक्तन्यासे कुर्यात्तास वैवे। अथ पुरुषसूक्तमंत्रस्य नारायण ऋषिः पुरु

अनुष्टु षो देवता गायत्री छंदः। देवस्यांगे न्यासे विनियोगः। इत्यृष्यादि स्मृत्वा आद्यमृचं दक्षमन्य वृषणयोः।

उपरितनं जानुनोः। तदुपरितनं [illegible] कक्षोः। सप्तम्या घ्राणस्रो नाभि हृद्वंक्षु। तदुपरितनमन्यद् न्य

१ यं बाह्वोः। तदुपरितनं नासयोः। तदुपरितनं मस्तके॥ अन्त्याम् एवं मूर्ध्नि न्यसेत्॥ अथ गंधद्रव्यैः

देवं शय्यायां स्थापयेत्। ततो मंडल[illegible]पद्मयोरंतरा सेनगं तव्यामि ५

चं वर्ष्म सुखशायी भवेति

ति जेष्ठ दला मंडलदेवताभ्यो उपहारं निवेदयेत्। क्षीरोदनं ब्राह्मणेभ्यः [illegible] मुद्गका दिनि [illegible] व घा

रितं मित्राय॥ आज्योदनमग्नये॥ माषान्नं यमाय। हरिद्रा व्रीहि ह्यन्नं पुराणेन [illegible]तेला [illegible] नि ५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऋतये। नवनीतौदनं वरुणाय। यवौदनं वायवे। प्रियंगवं सोमाय। गावेधुकमीशानाय। ततो निवारवहुस्त्रा
ह्नौ। शय्यां देशमानीय वरुशोषेण दिग्बलिं दद्यात्। तदेतदेवमधिवासनं विधाय गीतवाद्यनृत्यादिना रात्रि नो
मधक्षितिवाहृयेवा। अथ श्वोभूतेऽरुणोदये उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इति देवमुत्थाप्य पुरुषसूक्तोत्तरना
गयरंगा म्यांस्त्वा कुंडे व्रीहीणां वरुणस्तस्यै अपयित्वा ज्येनाग्निवार्य स्तस्यै देवतायै नाममंत्रेण द
शा॰हुती ईवा स्थाप्य देवमे[struck-through]त्वा चरुणा हुतेन दशाहुती हुत्वा चरुशेषेण अग्नये स्वाहा सोमाय स्वा
हाय धन्वंतरये स्वाहा॰ कुह्वै॰ अनुमत्यै प्रजापतये॰ परमेष्ठिने॰ ब्रह्मणे॰ अग्नीषोमाय॰ अग्नये ना
दाय॰ अग्नयेऽन्नपतये प्रजापतये विश्वेभ्यो देवेभ्यः सर्वेभ्यो देवेभ्यः भूर्भुवः स्वः अग्नये स्विष्टकृते स्वाहे ए
त्यवदानानि हुत्वा सप्त ते अग्ने पुनस्त्वादित्येताभ्यां पूर्णाहुतिं जुहुयात्। ततो यजमान आचार्याय धेनुमनुरूपां
शस्यै शक्त्या दक्षिणां दद्यात्। अस्मिन्नपि होमे कृतजपेभ्यो द्वारजापकेभ्यश्च शक्त्या दक्षिणां दद्यात्। अथोदि
तेभ्यः येविधामेरोरत्नेमुखं कृत्वा या ओषधीरिति मंत्रेण सर्वौषधीस्तु पुष्पमूलफलानि च देवाय दर्शयि
त्वा ताम्रपात्रे शांतितोयमादाय स्थाप्य देवतामूलमंत्रेण शतवारमभिमंत्र्य आचार्यो देवं शिरसि तेनैव वनं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इति छ अन्यत्रसमततरिति देवसु व्याप्त

सू

रेणाभिषिंचेत्। विद्यतश्च रुद्रैरिति सुस्थाय वज्रमौक्तिक वैडूर्यशंखस्फटिकपुष्परागेंद्रनीलमहानीलेतिरत्नाष्टकोपेतां

त्नशिलां ध्यानेनतदेवस्याधस्तान्प्रकल्पयेत्। अथ यदन्ये ब्राह्मणोदकेन धारयमाणेंजलिंनत्वाजपेत्। ॐब्रह्मणेन

मोविष्णवे नमो रुद्राय नमः। एवमिंद्रायाग्नये यमाय नैरृतये वरुणाय वायवे सोमाये शानाय वसु

भ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो ऽश्विभ्यां मरुद्भ्यः कुबेराय गंगादिभ्यो महानदीभ्यो ऽग्नीषोमाभ्यां मिंद्रा

ग्निभ्यां द्यावापृथिवीभ्यां धन्वंतरये सर्वेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मणे नम इति। अथ पंचगव्येन

सर्वौषधीमिश्रया च यजमानस्य पुरतः संस्थाप्य अनुमुखे दस्त्वा शिरसि

तिवारमभिमंत्र्य तीर्थोना वाह्य देवस्य पुरतो यजमानमिमा आपः शिवतमा इत्यादिभिरभिषिंच

६ येत्। अथ चक्षुरुन्मीलनं। ततः सुमुहूर्ते न तत्रासो देवमंत्रं प्रत्यंगं प्रातितिष्ठ परमेश्वरेति त्यं घृष्टारयन्

त्वे पुष्पांजलिनादेवस्तौमंगलतूर्यघोषेण प्रतिष्ठाप्य देवस्य ध्रुवा द्यौरितिच वंजप्त्वा सर्वेसव्याहृतिको

गायत्रीं जप्त्वा मंत्रार्थमर्चायामनुसंदधानस्त्रिर्मूलमंत्रप्रतिमाकर्णेजप्त्वा पुरुषसूक्तेनोपतिष्ठेत। अथ यजमानः

स्वागतं देवदेवेश मद्भाग्यात्त्वमिहागतः। प्राकृतं त्वमदृष्ट्वा मां बालवत्परिपालय। इति सकलत्रः शरणं प्रपद्य

पुष्पांजलिं दद्यात्। ततः आचार्यः शांतिकलशोदकेन पंचामृतेर्देवमभिषिच्य पुष्पं कुशोदकेन स्नापयि

६२ वज्रांदवनी[illegible] तद्दीनानि [illegible] यात्रा देवेशस्य [illegible] देवदेवेश [illegible] ---- स्वर्चायां सन्निधौ [illegible]

तैपो ५

--- । [illegible] । शान्तिधर्मं [illegible] देवस्यार्चायां परिकल्पय। २

[illegible] सिद्ध्यर्थं स्थिरो [illegible]

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

का…क्षि…तं देवान्तैव भक्तानुग्रहाय गृहीतविग्रहं करचरणाद्यवयविनं शंखचक्रगदाद्यायुधैः…
जवाहनाद्युपेतं निजहृत्कमले च स्थितं सर्वलोकसाक्षिणमणीयांसं परमेष्ठ्यं सि परमां क्रियं जगन्मये
लिमे ब्रगसपुष्पोज्ज्वलादागतं परिनाय प्रतिमायां विन्यस्य जगणोन निरुच्य सजीवं ध्यात्वा पाद्यनाति:
शिरःसु देवं स्पृष्ट्वा इदं तौ भीतिश्चिर्ज्यपेत् परिवारदेवताः स्वस्वमंत्रैः पूर्ववत् तत्प्रतिमासु प्रतिष्ठाप्य
तस्मात् वै मुख्यप्रतिमायामेवताः संचिंतयेत्। अथ देवं सकलीकृत्य स्वमूलमंत्रेण षोडशोपचारैः सप
रिवारं संपूज्याष्टोत्तरशतं मूलमंत्रमावर्त्य यथाशक्ति दंडवत्प्रणम्य यजमानाय ब्राह्मणान्स्वस्तिवा
चयेत्। ततः कृतस्वस्तिवाचनो यजमान आचार्यादिभ्यो दक्षिणां दद्यात्। तत्र आचार्याय गोशतं तदर्द्धं तस्मा
दप्यर्द्धं ऋत्विक्ष्व एकां वासांस्यलंकृतां दक्षिणां दद्यात्। तदर्द्धं महर्त्विग्भ्यः तदर्द्धं जापकेभ्यः अन्येभ्योपि
यथाशक्ति भूरिदानं कुर्यात्। ततो मंडपपताकाद्याचार्याय समर्प्य ब्राह्मणान्भोजयेत्। इत्थं प्रतिष्ठां
कुर्वतः फलमाह बौधायनः। एवं प्रतिष्ठां कुर्वन् सर्वयज्ञफलमाप्नोति दीर्घायुर्भवति लक्ष्मीवान्भव
ति स्वर्गलोके चिरं सुखमनुभूय मर्त्यलोके सर्वकामसमृद्धिमान्भवति ततोऽक्षयं सुखं लभते

नमस्कृत्य १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इत्याहन्नवान् बौधायनः॥ इति चलार्चाप्रतिष्ठा॥ अथैकाध्वरमार्गेण चलार्चास्थापनाविधिः॥ सर्वलोकोप
कारायवक्ष्ये बौधायनोदितं॥ अस्मिन्न चहे कुंडमंडपादीनां करणं इता इति॥ तत्र युग्मानउदगयनादौ
पुण्यकाले सुतीर्थादौ पुण्यदेशे निष्पादितानित्यक्रियः प्रतिष्ठांगन्हृतं स्वस्तिवासेन पूर्वं नांदीश्राद्धं म
वार्यनैवेकं हृत्पुयात्॥ नक्षत्रादीनुसोयमेकाध्वराविधिः॥ ततः आचार्यो यजमानानुज्ञातः प्रतिष्ठासं
कल्पंविधाय गृह्योक्तविधिनास्थंडिलेऽग्निं प्रतिष्ठाप्य व्रीहिचरुं श्रपयित्वा आज्यभागांतं कृत्वा लिंगमर्चा
वा ऋश्वत्वो मृदा संस्नाप्य पंचगव्येन पंचामृतैश्च पूर्ववत्स्नापयित्वा अष्ट त्रिवारि पूर्णे दूर्वासिद्धार्थैर्
वपल्लवोपेते कलशे आपोहिष्ठादि मंत्रैरभिषिच्य वस्त्रगंधाद्यैर्नाममंत्रेणाभ्यर्च्य सर्वतोभद्रमंडलमध्य
स्थापिते भद्रमंडले ऽर्चामुपवेश्य तस्यागादिदिक्ष्वष्टौ कलशान्वारिपूर्णान्गंधाक्षतचूतपल्लवोपेता
नू अवस्थाप्य तथैवाष्टौ दीपान्प्रज्वाल्य गंधेन नैवेद्यं देवानामित्यृचा चेन नेत्रयोरुन्मीलनं पाद्येऽस्य
त्वा देवस्य त्वेति मधुनांजनं च विधाय विश्रान्न बलिं दत्त्वा प्रतिष्ठाप्य देवमाहात्म्यं स्मृत्वा पुरुषसूक्तेन स्तु
त्वांगदेवताः संपूज्य स्थंडिलं समेत्य समिदाज्यचरुतिलद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतं प्रतिष्ठाप्य देवतां
आज्येन जुहुयात्॥ अत्र च एकैकद्रव्य होमानंतरं देवं स्पृष्ट्वा॥ आहुतिं संपातं च वहुतरतः पूर्वं स्थापित

कलशे निधेयम्। ततः पूर्णाहुतिं हुत्वा होमशेषं समापयेत्। [illegible] जागरं कृतं गन्यासः प्रतिष्ठ
यदेवं हृदि ध्यात्वा तन्मूलमन्त्रमुच्चारयन् हृदिस्थं देवं मूर्तौ पुष्पेण प्रतिष्ठाप्य देवलिङ्गे वा यावत्
स्थापयेत्। ततो ध्रुवसूक्तेन सुप्रतिष्ठो भवेति प्रतिष्ठामन्त्रेण च [illegible] स्तु प्रसन्नो भव वरदो भवे
ति संप्रार्थ्य पुरुषसूक्तेन तद्देवतालिङ्गकेन च मन्त्रेण स्तुवीत। अथार्घ्योदककलशान्निमन्त्र्य पूर्व
कमागमोक्तविधिना तत्तन्मूलमन्त्रेण स्वागतासनपाद्यार्घ्यमधुपर्काचमनीयानि समर्प्य देवेन्या
त्र संकल्प्य पञ्चामृतैः संस्नाप्य संपातकलशोदकेन इमा आपः शिवतमा इत्यादिमन्त्रैः शुद्धार्घ्योदकेन
शंखनिहितेन तत्तन्मूलमन्त्रेण सर्वं कृत्वा संस्नाप्य वस्त्रालंकारगन्धादीनुपचारान् प्रकल्प्य न
नाविधानि पुरुषाहारपयोगं वा [illegible] पायसं वा संनिवेद्य महानीराजनं कृत्वा देवं न
मस्कृत्य पुष्पाञ्जलिं प्रक्षिप्य यजमानेनाचार्यः शङ्खादण्डवन्नमस्कुर्यात्। ततः पुष्पाञ्जलिं
दत्वा न्यासं कृत्वा देवमनेकधा [illegible] शरणागतोयमस्य यजमानस्य कुले सर्वदा सानुग्रह
दृष्टिर्भवेति पुनः पुष्पाञ्जलिं दत्वा पुनस्तस्मिन्न्यासं कृत्वा देवपार्श्वस्थं [illegible] कलशैः [illegible]
हितो मंगलमन्त्रैर्यजमानस्याभिषेकं कुर्यात्। अथ यजमानो वस्त्रालंकारगोभूमिस्वर्णादीनां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शक्त्या दक्षिणां दद्यात्। यजमान एव चेदाचार्यस्तदा आचार्यवरणं न दक्षिणादानं च नास्ति पुण्याह
वाचनं नास्ति। पुण्याहवाचनमात्रिषेकं च जातेन कुर्वीत एवं प्रतिष्ठां कुर्वतः फलं तु कं प्रतिष्ठां मे
चेदुत्यते तेन विधानेन प्रतिष्ठां विदध्यात्तियमं तस्य पुण्यफलावाप्तिः स्तु एवं वात्र्यंतिकं क्रमात्। इति
से दिग्वचलार्चाप्रतिष्ठाविधिः। इति वैष्णवधर्मे प्रतिष्ठाचार्यश्रीरामाचार्यसुत श्रपदेवविरचितायां
वैष्णवधर्मानुष्ठानपद्धतौ नृसिंहपरिचर्यायां नवमः पटलः। प्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा
ऋषयः ऋग्यजुःसामानि छंदांसि क्रियामयवपुः प्राणाख्या देवता। प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः।
ततो मूलमन्त्रप्रतिष्ठाकारेण कमंगन्यासं कृत्वा ॐ आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हों हंसः हंसः ईं स्वरं भू अमुष्य
मूर्तेः प्राणा मम प्राणाः॥ आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हों हंसः हंसः अमुष्य मूर्तेः दीवो मम स्थितः॥ आं
ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हों हंसः हंसः अमुष्य मूर्तेः सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणाः
इहैवागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा। अग्निसप्तिवाडीरत्यनुच्चारणं पुनरग्निप्राद्ववार्तिनं पञ्चनीयं।
दुर्वेगोवर्द्धने ई=आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हंसः देवस्य
स्वेनस्तु १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri